

Kunst als wapen tegen ongelijkheid - Podcast Patty Pontier

Radio ArtEZ, aflevering 41

Podcast Patty Pontier in opdracht van Mirjam Zegers, ArtEZ Studium Generale
Met medewerking van Jacqueline Blom, Rachelle Jeuring, Nikkie Kuis en Nova de Hoo
Producent: Dennis Gaens

Dennis Gaens: DG
Patty Pontier: PP

DG: Dit is aflevering 41 van Radio ArtEZ, een podcast van Studium Generale ArtEZ. Welkom terug bij wat deel 2 is van onze podcast over feminisme, kunst en de kracht van verhalen, gemaakt door Patty Pontier. Als je het eerste deel niet hebt geluisterd, zou ik je aanraden om even terug te gaan naar aflevering 40. Als je die wel hebt geluisterd: welkom terug, we duiken er meteen in.

Brainwashed: Sex-Camera-Power

PP: Jacq, een tijdje geleden heb je ons een documentaire laten zien in het kader van Point of View. Dat was in het Ketelhuis [Amsterdam, red.]. Hoe heette die documentaire ook alweer?

JB: *Brainwashed: Sex-Camera-Power*¹ van Nina Menkes². Dat is eigenlijk een college van Nina Menkes - regisseur, maar ook professor in de filmografie – waarin zij uitlegt, aan de hand van allerlei voorbeelden, wat de *male gaze* is, hoe die technisch in elkaar zit.

PP: Wat is de *male gaze*?

JB: De mannelijke blik, dat die dominant is in de filmcultuur en ook in heel veel beeldende kunst.

PP: De Beauvoir zegt dat we in onze samenleving naar de wereld kijken door de ogen van de man.

De man is dan het uitgangspunt het 'ik', het middelpunt en de vrouw wordt gezien als 'de ander', als iemand die bestaat in relatie tot de man. Niet als een zelfstandig persoon, maar als een soort bijrol. Ze wordt tot object gemaakt in plaats van een volwaardig subject, iemand met een eigen stem en eigen blik.

JB: En dan legt ze uit dat dat zit in 1. hoe de camera staat; 2. dat de point of view meestal bij het mannelijk personage ligt. Vandaar: *Point of View*. En 3. waar de kijker naar kijkt, dat is de derde blik. Het begrip *male gaze* is gemunt door Laura Mulvey,³ een essayiste uit Engeland. Eerst was het John Berger,⁴ zo'n hele beroemde essayist, die merkte voor het eerst op: Hé, er zit eigenlijk een bepaalde *gaze* in de kunst en toen heeft zij gezegd: Ja je hebt gelijk, maar ik zal het nog gekker maken, het is een *male gaze* waar we naar kijken.

En die *male gaze* is nog heel dominant in de cultuur om ons heen. Dat wordt ook de hele tijd aangewakkerd in onze cultuur. Dat een vrouw zich eigenlijk via andere ogen beleeft. En die Nina Menkes doet dat aan de hand van hele beroemde films, van *The Godfather*⁵ en weet ik veel allemaal, dat je denkt: ja verrek zeg!

PP: Ja, ik vond het een hele schokkende...

JB: Ja, het is heel schokkend. Hij moet eigenlijk verplicht op elke kunstopleiding getoond worden. Want je kan hem naar alle kunsten...

PP: Kun je een voorbeeld geven van een van die beroemde filmfragmenten waarin die *male gaze* zo duidelijk aanwezig was?

JB: Ik weet niet zeker of het me lukt om dat pratend duidelijk te maken. Bij haar zie je natuurlijk de beelden. Ze laat een scène zien uit *The Godfather* waarin een groepje mannen praat met elkaar. Ze kijken naar een

¹ Trailer van de film: <https://www.brainwashedmovie.com/>

² https://en.wikipedia.org/wiki/Nina_Menkes

³ https://www.amherst.edu/system/files/media/1021/Laura_Mulvey_Visual_Pleasure.pdf

⁴ Berger, J., *Ways of Seeing*, Penguin Classics, 2008

Colleges John Berger: <https://www.youtube.com/watch?v=P-4LwAuTw7k>

⁵ <https://www.imdb.com/title/tt0068646/>

vrouw die aan het zwembad zit. Die zit op zeg maar tien meter afstand van hen. En je ziet een groepje andere mannen. Die zitten tegenover die vrouw aan de andere kant van het zwembad maar ook op tien meter afstand van het originele groepje mannen. Ten eerste: het meisje waarnaar we kijken is natuurlijk jong en blond en een wipneus. En dat - deng, deng, deng, deng - zijn allemaal clichés waar vrouwen aan moeten voldoen, terwijl je in datzelfde beeld naar mannen kijkt met rare neuzen, van alle leeftijden, dik en dun. Maar de vrouw is alleen maar dun, blond, neusje. Daar kijken ze naar. En ze kijken naar dat andere clubje mannen. Die andere mannen zitten dus op tien meter afstand van je. Die hoor je praten, je hoort zelfs wat ze zeggen. Van de vrouw hoor je niks, alleen hehehehe. Dus je verstaat niet eens wat ze zegt. Zo doet ze er niet toe. Zo is ze alleen maar beeld. En dat is iets wat je niet doorhebt als je kijkt, terwijl het dus heel geraffineerd is. Hoe verzinnen ze het dat ze haar onverstaanbaar laten zijn en alle mannen niet?

PP: Vrouwen bekijken zichzelf ook vaak door de ogen van mannen, zegt De Beauvoir. Ze schrijft: 'De vrouw aanvaardt het om zichzelf tot de Ander te maken.' Vrouwen nemen de rol aan die de samenleving, vanuit een mannelijk perspectief, van hen verwacht. Zo raken ideeën over wat "vrouwelijk" is diep van binnen verankerd, zonder dat we het altijd doorhebben.

Bechdel-test

PP: De Bechdel-test is een eenvoudige manier om te beoordelen of een film (of ander verhaal, zoals een boek of toneelstuk) vrouwelijke personages serieus neemt en niet alleen toont in relatie tot mannen. Het is een minimale maatstaf voor de representatie van vrouwen.

De test heeft drie simpele criteria:

1. Er komen minstens twee vrouwen in voor,
2. die met elkaar praten,
3. over iets anders dan een man.

De test is genoemd naar Alison Bechdel, een Amerikaanse striptekenaar. Ze introduceerde de test in 1985, in haar strip *Dykes to Watch Out For*⁶ via een personage dat zegt dat ze alleen naar films kijkt die aan deze drie voorwaarden voldoen.

Alison Bechdel is een belangrijke inspiratiebron geweest voor Nova de Hoo. Nova is bij Comic Design afgestudeerd in 2023 en voor haar eindexamen maakte ze een *graphic novel* over Zuid-Afrikaanse sekswerkers. Ze deed onderzoek naar de rol die kolonialisme en apartheid hebben gespeeld en ze liet overtuigend zien hoe verstikkende genderrollen tot een golf van extreem geweld tegen vrouwen in Zuid-Afrika hebben geleid.

Gesprek met Nova de Hoo

Hallo, ik ben Nova de Hoo. Ik ben afgestudeerd in 2023 bij ArtEZ Zwolle van de bachelor Comic Design. Op dit moment ben ik bezig mijn afstudeerproject, dat ging over sekswerkers in Zuid-Afrika,⁷ uit te breiden tot een langer verhaal bij Uitgeverij Oogachtend.

Tijdens mijn eindexamen ben ik bezig gegaan met het onderwerp sekswerk in Zuid-Afrika. Ik was altijd al geïnteresseerd in feministische issues of maatschappelijke problematiek waarbij vooral vrouwen óf het slachtoffer zijn óf dat het daarmee te maken heeft. Toen zag ik een demonstratie van Sisonke, een organisatie in Zuid-Afrika die erg bezig is met de rechten van sekswerkers.⁸ Toen ik onderzoek ging doen naar wat die organisatie doet, kwam ik erachter dat Zuid-Afrika een heel gevaarlijk land is voor vrouwen maar dat vooral sekswerkers daar de consequenties van ervaren. Dus dat zij, omdat ze bijvoorbeeld laat op straat zijn of omdat ze zich in onveilige buurten begeven, dat ze heel erg veel te maken krijgen met geweld of met misbruik of met verkrachting. Of dat ze zelfs vermoord worden.

⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Dykes_to_Watch_Out_For

⁷ <https://www.artez.nl/nova-de-hoo>

⁸ [Who we are - Sisonke](#)

Ja, een ongemakkelijk bestaan waar je heel veel te maken krijgt met lichamelijkheid, met gevaarlijke situaties en dat kan heel oncomfortabel zijn. En dan ook nog aan een journalist of aan mij te gaan vertellen van, nou, ik doe het zo en zo met de klant of dit en dat. Ja, dat kan best wel een heftige stap zijn om daarover te spreken, ook al zijn zij daar veel opener over dan bijvoorbeeld ik die over seks gaat praten, want zij zijn het meer gewend, maar ik wil het ook voor mezelf ongemakkelijk maken, denk ik.

Dat ik gewoon dacht: dit vind ik gewoon heel erg erg en ik kan nu niet met iets anders bezig zijn. Ik ben heel erg kritisch op de samenleving dus ik denk altijd van, waarom praten mensen niet met elkaar? En waarom durven mensen bijvoorbeeld niet naar het verleden te kijken? Of naar je eigen verleden, wat je in je eigen verleden hebt fout gedaan, dat je misschien een beter mens had kunnen zijn, maar ook het verleden van je land. Want heel veel Nederlanders worden heel erg ongemakkelijk van het slavernijverleden of het verleden met de apartheid en de rol die Nederland in de apartheid in Zuid-Afrika heeft gespeeld.

Wetgeving dat sekswerk illegaal is stamt uit wetten die in de Apartheid zijn opgesteld. Bv. geen sekswerk en geen interracial huwelijken en geen seks tussen mensen van kleur en witte mensen. Er stond ook een heel grote gevangenisstraf op dus ik denk dat dat ook heel erg veel te maken heeft met de Apartheid.

En toen heb ik een vooronderzoekssubsidie-aanvraag gedaan. Met het idee van: hé, ik wil een stripboek maken over een Zuid-Afrikaanse sekswerker, een fictieverhaal, en daarvoor wil ik eerst naar Zuid-Afrika om meer onderzoek te doen en interviews af te nemen. En toen kreeg ik dat en toen kon ik dat gaan doen. Ja, daar was ik heel blij mee. Ik heb mezelf afgevraagd: moet ik dit wel doen? Uiteindelijk was de doorslaggevende factor denk ik de gesprekken die ik heb gehad met de Sisonke, de sekswerker-belangenorganisatie in Zuid-Afrika, waarvan ik het gevoel had: zij hebben autoriteit, zij weten wat Zuid-Afrikaanse sekswerkers willen veranderen in de wetgeving en zij weten wat belangrijk is. Ik heb met hen veel gesprekken gevoerd over wat ik wilde doen en over het stripboek dat ik wilde maken. En ja, zij stonden zo achter mij en zij gaven mij zo het gevoel dat ze daar wél op zaten te wachten, dat ik dat ging doen, dat dat voor mij de doorslaggevende factor was.

Ik ben naar Johannesburg gevlogen. Daar zit het hoofdkantoor van Sisonke, van de organisatie. En zij hebben mij dus ook de hele tijd bijgestaan daarin. Via hen kon ik contact leggen met sekswerkers en interviews afnemen met sekswerkers. Ik ben daar twee weken geweest. De twee weken dat ik daar was kon ik ook optrekken met de sekswerkers en optrekken met iedereen. Ik ging ook naar de bordelen en naar de plekken waar de klanten kwamen, wat ook wel heel intens was. Toen heb ik ook zelf gevoeld hoe het is om op die manier bekeken te worden.

Uiteindelijk zijn de gesprekken met de sekswerkers voor mij het allerbelangrijkste geweest. Daar probeer ik nu ook het verhaal erg op te baseren: wat zij voelen en wat hun dromen zijn en wat ze willen, wat ze ervaren, niet alleen in hun sekswerk, maar ook gewoon als personen.

Eigenlijk zou ik het liefst willen zeggen: hallo, doe even normaal tegen vrouwen en geef ons meer geld en geef ons gelijkheid en geef ons alles wat mannen ook hebben, maar uiteindelijk hebben mannen de touwtjes in handen en moeten we ze toch vriendelijk vragen om ruimte voor ons te maken. Dat is wat sekswerkers heel goed weten: je kan nog zo feministisch zijn en je kan nog zo je principes hebben, maar als jij alleen bent met een man die twee keer groter, twee keer sterker is dan jij in één kamer, dan verlies je gewoon. Dus uiteindelijk gaat het er toch ook om mannen laten zien wat het nut van feminisme is en dat het hen ook kan helpen.

Toneelschool

PP: Jacq, toen wij op de toneelschool zaten, hadden we geen les van vrouwen.

JB: Nee, bijna niet.

PP: Nou, er was één vrouwelijke zangdocent.

JB: Ja, ja.

PP: En jij was één van de voorvechters om vrouwelijke docenten aan te trekken.

JB: Ja, omdat het natuurlijk absurd was dat we alleen maar van mannen les kregen.

PP: En dus ook alleen maar door mannen werden beoordeeld, over de *male gaze* gesproken.

JB: Ja, ja, zeker. Het was heel belangrijk dat je goed kon huilen.

PP: Ja, mooi huilen, superbelangrijk.

JB: Hysterisch zijn werd ook hoger gewaardeerd dan goed kunnen nadenken.

PP: Pas in het derde jaar...

JB: ... kregen we les van een vrouw, Anne-Marie Prins.⁹

PP: Dat was toen een hele grote theatermaakster en zij was één van de eerste vrouwen die een eigen gezelschap had in Nederland.

JB: En een stuk *Top Girls* van Caryl Churchill,¹⁰ van een vrouw ook nog. Er waren alleen maar vrouwen die speelden, vrouwelijk schrijver en regisseur.

PP: Ja, dat was een stuk met alleen vrouwen. Ik heb dat nooit in het repertoire gezien, dat is nooit in Nederland gespeeld.

JB: Nee, het is een beetje verdwenen.

PP: Eigenlijk een heel goed stuk, allemaal gelijkwaardige vrouwen.

JB: Ja, ook heel leuk, want het ging over een vrouwelijke ontdekkingsreiziger, de enige vrouwelijke paus, die speelde jij. Pausin Johanna, dat was ook een erg leuk verhaal.

PP: Heel goed verhaal.

JB: En Dulle Griet.

PP: Dulle Griet, van Bruegel

JB: Dat waren hele leuke personages. Ja, heel interessant.

PP: Toen deden we eindexamen en toen hebben we het voor elkaar gekregen dat Dora van der Groen¹¹ - dat was toen echt één van de grootste actrices van Nederland en België - dat zij ons eindexamen kwam doen.

JB: Dat was heel erg leuk ook, met haar te werken. Dat hebben we wel voor elkaar gekregen.

PP: We deden we eindexamen met vier vrouwen en met z'n vieren of vijven speelden we Antigone, alle rollen. Zij ging iedere keer alles voordoen, dat was dan heel goed. Heel frustrerend. Ze was heel streng. Elke ademhaling was al een drama. Maar dat is gelukt.

JB: Als ik voor mezelf praat: in de eerste dertig jaar van mijn carrière dacht ik de hele tijd dat ik het zelf kon oplossen. Ik zag die ongelijkheid wel, maar dan dacht ik: nou dan moet je gewoon zorgen dat er meer vrouwen..., dat er meer schrijfsters zijn of meer regisseurs. Maar dat kan je niet zelf oplossen. Maar wat er dan gebeurt: als je het niet zelf kan oplossen, ga je denken dat het aan jou ligt. En dat wil ik jonge vrouwen met name besparen, dat is ook een heel oninteressant gebied, dat je gewoon kan overslaan. Dus als je weet dat het niet aan jou ligt, maar aan het systeem, dan kan je meteen door en vervelende mensen die op jouw pad komen, opzij schuiven.

PP: Ik heb een heel inspirerend voorbeeld gevonden op de toneelschool in Arnhem, van ArtEZ. Een van de studenten, Nikki Kuis, heeft een scriptie geschreven toen ze erachter kwam dat ze alleen maar werk van mannen had gespeeld. Alleen maar mannelijke schrijvers, ook mannelijke dramaturgen, dat ze zelfs maar één keer een filosofieles over een vrouw had gehad. En daarna is het hele roer omgegooid en ik heb Nikki hierover geïnterviewd.

Gesprek met Nikki Kuis

NK: Ik ben Nikki Kuis.¹² Ik ben in 2020 afgestudeerd aan de toneelschool in Arnhem, ArtEZ. Sindsdien werk ik als actrice. Ik heb mijn scriptie in mijn laatste jaar van de toneelschool geschreven over vrouwenrollen en eigenlijk hoe we bepaalde criteria op konden stellen om te onderzoeken wat goede vrouwenrollen zijn. Die vraag ontstond eigenlijk omdat ik ging reflecteren in het laatste jaar van de toneelschool: wat heb ik nou eigenlijk gespeeld en met welk materiaal hebben we nou eigenlijk gewerkt? Toen kwam ik er langzaam maar

⁹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Annemarie_Prins

¹⁰ Churchill, C., *Topgirls*, 1982

¹¹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Dora_van_der_Groen

¹² <https://www.instagram.com/nikkikuis/>

zeker achter dat we alleen maar gewerkt hebben met materiaal geschreven door mannen. In de klassiekere stukken als Shakespeare en Tjechov zijn toch de mannenrollen echt wel een stuk ronder dan de vrouwenrollen. Ik zat ook in een klas met bijna alleen maar mannen. We begonnen met tien mannen, twee vrouwen. Bij dramaturgie ging het bijna alleen maar over mannen. Bij filosofie hebben we één les besteed aan feminisme.

PP: Nee!

NK: Dus ik merkte gewoon: wat gek eigenlijk. Dit is zo bezaaid geweest met mannen en natuurlijk hartstikke mooie teksten en ik heb ook echt wel mooie rollen mogen spelen. Maar ik dacht: dat is eigenlijk ook wel jammer en een gemis voor jonge vrouwen die actrice willen worden, dat dat is waar je mee opgevoed wordt.

PP: Je begon te vertellen dat je op zoek ging naar criteria voor een goede vrouwenrol. Ben je achter die criteria gekomen?

NK: Uiteindelijk kwam ik op de volgende criteria:

- De vrouw verandert met haar handelen de uitkomst van het plot.
- De vrouw krijgt de ruimte om zelfstandig te handelen, niet in relatie tot een man...
- en heeft daarbij ook geen hulp nodig van een man om haar problemen op te lossen.
- De vrouw wordt niet neergezet volgens patriarchale archetypes.
- De vrouw en de man moeten evenveel ruimte krijgen om dualiteit te kunnen ontwikkelen en dus ook evenveel woorden daarvoor krijgen.

Dat was een vrij rigoreuze, die laatste, maar ik merkte in het schrijven dat ik wel zo'n soort heftige keuze moest maken, dus dat de woorden 50-50 verdeeld moeten worden, omdat je er volgens mij anders niet komt. De ene keer dat je dan met mijn enige vrouwelijke, andere klasgenoot, een scène speelde, ging het vaak toch over mannen. En ik merkte daarin toch dat ik dacht: ik denk dat ik daar eigenlijk wel iets in gemist heb, in wat ik gespeeld heb. Waarom ik ook uiteindelijk een brief hierover heb geschreven aan de toneelschool is omdat ik dacht: er komen weer nieuwe audities aan. Ook het hele selectiemateriaal waar je dan uit mag kiezen, alle monologen, waren ook allemaal geschreven door mannen en de enige monologen van vrouwenpersonages die er waren, gingen ook weer over mannen. Je mocht als vrouw wel een mannenmonoloog kiezen, maar toen dacht ik: is dat waar we beginnen? Het is allemaal door mannen geschreven, heel erg vanuit een mannelijke blik.

Vanuit school werd dat meteen heel goed opgepakt en we zijn er meteen over in gesprek gegaan.¹³ Dus er was meteen ook ruimte voor verandering. Dat ging met echt heel weinig moeite. Ik was dus zelf al van school af toen dit aangepakt werd. Ik heb dat zelf niet meegemaakt, maar ik vind het wel heel gaaf dat ze daarna alleen maar met materiaal van vrouwen zijn gaan werken, dat ze gewoon volledig alles omgedraaid hebben en het zo rigoreus hebben aangepakt.¹⁴

PP: Nikki heeft echt iets bewerkstelligt voor een volgende generatie toneelschoolstudenten. Heel inspirerend om te zien hoeveel macht studenten kunnen hebben.

Prima Facie

Nu we het toch over toneel en theater hebben, wil ik een fragment laten horen uit de promotie film van ITA voor het toneelstuk *Prima Facie*. In deze voorstelling, geschreven door Suzie Miller, speelt Maria Kraakman een slimme, scherpe strafrechtadvocaat. Ze is opgegroeid in een arbeidersgezin, maar werkt nu tussen mensen met veel geld en invloed. Ze houdt verdachten van zedendelicten, dus zaken rond seksueel misbruik, uit de gevangenis en dat doet ze, naar eigen zeggen, beter dan haar mannelijke collega's. Maar dan wordt ze verkracht door een van die mannen met geld en invloed. En wat gebeurt er dan, als het systeem waar je op vertrouwt ineens tegen je werkt? Dit stuk laat overtuigend zien hoe de wetgeving dóór mannen vóór mannen is geschreven en wat dat betekent voor vrouwen.

¹³ [Hoe een mail de Toneelschool verandert – ArtEZ](#)

¹⁴ Vervolgonderzoek van Nikki Kuis: <https://www.theaterkrant.nl/tm-artikel/lang-genoeg-gewacht-over-de-rol-van-de-vrouw-in-de-theaterwereld/>

De regie is van Eline Arbo en Maria Kraakman won er onlangs de Theo d' Or,¹⁵ de hoogste toneelonderscheiding mee.¹⁶

[Fragment *Prima Facie*]

Volbloed. Stuk voor stuk. Allemaal chique. Allemaal rijk.

Ik niet, maar ik ben hier ook. Klaar voor de start! Elke spier gespannen, getraind en strak voor de sprint.

Wachten we bij de start hekken. En dan? De rechtszaak begint.

Wij geloven in de wet, wij geloven in het systeem.

(...)

Het spijt me, maar ik moet je een paar vragen stellen. We weten dat je in een club hebt gedronken. Kan het zijn dat je dronken was? En aangezien je dronken was, kan het zo zijn dat je herinneringen aan die avond een beetje wazig zijn? Zoals je zelf al aangaf.

Dus toen jij je kleren uittrok, zei je geen nee. Toch?

Over tirannie

PP: Historicus Timothy Snyder zegt het treffend: verbeelding gaat ons redden. In zijn boek *Over tirannie: twintig lessen uit de twintigste eeuw*¹⁷ beschrijft hij hoe democratieën kunnen afglijden naar autoritaire systemen en wat gewone mensen kunnen doen om dat te voorkomen. Volgens Snyder spelen kunstenaars, net als journalisten, schrijvers en wetenschappers, een onmisbare rol in het bewaken van de waarheid.

Juist in tijden van propaganda en polarisatie zijn het vaak kunstenaars die ons andere perspectieven laten zien, complexiteit durven tonen en empathie opwekken.

Nan Goldin

Een krachtig voorbeeld daarvan is de Amerikaanse fotografe en activiste Nan Goldin¹⁸. Bij de opening van haar tentoonstelling *This Will Not End Well*¹⁹ in Berlijn, in november 2024, sprak ze zich fel uit tegen de oorlog in Gaza die ze 'genocide' noemde. Ze bekritiseerde Duitsland voor het onderdrukken van kritiek op Israël en het verwarren van anti-Zionisme met antisemitisme. In Duitsland ligt dat extra gevoelig, omdat solidariteit met Israël gezien wordt als een morele plicht. Dat maakt het gesprek over Palestina heel ingewikkeld.

Goldin doorbrak dat taboe. En juist omdat zij een Joodse vrouw is, kwam dat extra hard binnen. Haar toespraak riep felle reacties op, maar ze kreeg ook veel steun voor haar moed om zich uit te spreken.

[Fragment Nan Goldin: *Are you listening Germany?*]

Why am I talking here? I decided to use this exhibition as a platform to amplify my position of moral outrage at the genocide in Gaza and Lebanon. I saw my show as a test case. If an artist in my position is allowed to express their political stance without being cancelled, I hope I'm paving a path for other artists to speak out without being censored. I hope that's the result. Why can't I speak Germany? Criticism of Israel has been conflated with anti-Semitism. Anti-Zionism has nothing to do with anti-Semitism.

(Nederlandse vertaling:)

¹⁵ <https://ita.nl/nl/nieuws/maria-kraakman-ontvangt-theo-dor/3856363/>

¹⁶ Bron: ITA promotiefilm voor de voorstelling.

https://youtu.be/2mH_F5oyipM?si=i3CKO93atcAZpPFV

¹⁷ Snyder, T., *Over tirannie: twintig lessen uit de twintigste eeuw*, Ambo/Anthos, 2017.

¹⁸ Nan Goldin confronteert met haar acties de Sackler-familie, de producenten van OxyContin, met hun rol in de pijnstillerscrisis. Dankzij Goldin en haar team zijn de namen van deze filantropen van museummuren gehaald. Laura Poitras maakte hierover de indrukwekkende documentaire *All The Beauty And The Bloodshed*, te zien op HBO. Je vindt hier de trailer: <https://youtu.be/YD5pYQiT1D4?si=u5xTyix4MaeyuMdg>

¹⁹ <https://www.smb.museum/en/exhibitions/detail/nan-goldin/>

Waarom spreek ik hier? Ik heb besloten deze tentoonstelling te gebruiken als platform om mijn standpunt te laten klinken van morele verontwaardiging over de genocide in Gaza en in Libanon.

Ik zag mijn show als een testcase. Als een kunstenaar in mijn positie wordt toegestaan haar politieke positie uit te drukken zonder te worden gecancelled, hoop ik dat ik de weg kan vrijmaken voor andere kunstenaars om zich uit te spreken zonder te worden gecancelled. Ik hoop dat dat het resultaat is.

Waarom kan ik niet spreken Duitsland?

Kritiek op Israël wordt verward met antisemitisme. Anti-Zionisme heeft niets te maken met antisemitisme....(bijval en applaus...)

PP: Deze voorbeelden laten zien: kunst kan echt iets veranderen. Verzet is nodig juist nu de wereld steeds onverdraagzamer lijkt te worden. Want de verhalen die we elkaar vertellen, vormen hoe we denken. Door andere verhalen te delen, kunnen we ook anders gaan kijken. Strips, animaties, schilderijen, performances, muziek, grafisch ontwerp... Dat zijn allemaal manieren om nieuwe, moedige verhalen te vertellen en daarmee breng je beweging op gang.

We hopen dat dit je moed geeft. Dat je je bewust wordt van hoe scheef de verhoudingen soms nog zijn. En dat je, net als de kunstenaars die je in deze aflevering hoorde, blijft doorvragen.

Tot slot, nog één keer het beroemde citaat van Simone de Beauvoir. Zie het als een aanmoediging: *'Je wordt niet als vrouw geboren, je wordt tot vrouw gemaakt.'* We hoeven niet 'de tweede sekse' te blijven. Dus: neem ruimte. Kies voor jezelf, elke dag opnieuw. Blijf je uitspreken en deel deze aflevering met iedereen die misschien ook een beetje in slaap is gesukkeld. Dank je wel voor het luisteren.

DG: Dit was aflevering 41 van Radio ArtEZ en het laatste deel van *Kunst als wapen tegen ongelijkheid*. Een tweeluik over feminisme, kunst en de kracht van verhalen, gemaakt door Patty Pontier in opdracht van Mirjam Zegers van ArtEZ Studium Generale. Met medewerking van Jacqueline Blom, Rachelle Jeuring, Nikki Kuis en Nova de Hoo. En ook namens mij bedankt voor het luisteren en deel deze aflevering vooral.